

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ในปัจจุบันสังคมมีความเจริญก้าวหน้าทางด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีอย่างรวดเร็ว ส่งผลให้ได้รับความสะดวกสบายในการดำเนินชีวิต การคมนาคมสื่อสารไร้พรมแดน เกิดความเปลี่ยนแปลงด้านวัตถุที่เจริญก้าวหน้าไปอย่างรวดเร็ว คนในสังคมให้ความสำคัญกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจนละเลยการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม ไม่สนใจศาสนา ขาดหลักธรรมในการดำเนินชีวิต เกิดการเห็นแก่ตัว คนที่ฉลาดเอาเปรียบ กอบโกยผลประโยชน์ ผู้สูงอายุถูกทอดทิ้ง ตลอดจนเหตุการณ์ภายในประเทศที่กำลังประสบปัญหาสำคัญ ทั้งทางด้าน การเมือง เศรษฐกิจ สังคม จนเกิดการแตกแยกทางความคิด ทางการเมือง ส่งผลให้เกิดเหตุการณ์รุนแรงในเมืองหลวงหลายครั้ง ดังปรากฏตามสื่อต่าง ๆ โดยมีเหตุอันเนื่องมาจากการขาดพื้นฐานในการปลูกฝังกระบวนการคิดและหลักธรรมให้กับคนในสังคม

โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เด็กและเยาวชน ซึ่งถือว่าเป็นกำลังสำคัญของชาติ ในการพัฒนาประเทศชาติและสังคมต่อไป จากปัญหาการขาดพื้นฐานในการปลูกฝังกระบวนการคิดและหลักธรรมในกลุ่มของเด็กและเยาวชน ส่งผลให้เด็กและเยาวชนมีพฤติกรรมที่เป็นปัญหา เช่น พฤติกรรมก้าวร้าว เทียบเท่า ไม่มีน้ำใจ ดื้อยาเสพติด ไม่มีสัมมาคารวะ ใช้ความรุนแรงในการแก้ปัญหา การใช้สินค้านำไปฟุ่มเฟือย การเลียนแบบวัฒนธรรมต่างชาติ ไม่ให้ความเคารพผู้ใหญ่ เยาวชนห่างไกลจากศาสนา ขาดความสนใจเรื่องหลักคำสอนของศาสนาและไม่มี การปลูกฝังกระบวนการคิดวิเคราะห์ที่ถูกต้อง จึงส่งผลให้เกิดปัญหาในสังคมขึ้นมากมาย

เด็กและเยาวชนซึ่งจะเป็นกำลังของชาติต่อไปในอนาคต ควรได้รับการปลูกฝังกระบวนการคิดวิเคราะห์ โดยใช้หลักธรรมทางศาสนาเป็นพื้นฐาน ซึ่งสอดคล้องกับจุดมุ่งหมายหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 (2551, หน้า 15) ที่มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้เป็นคนดี มีปัญญา มีความสุข มีศักยภาพในการศึกษาต่อ และประกอบอาชีพ การพัฒนากระบวนการคิด คุณธรรม จริยธรรมเป็นเป้าหมายสำคัญประการหนึ่งของการจัดการศึกษาในปัจจุบัน และเป็นหัวใจในการพัฒนาคนเพื่อพัฒนาสังคมให้เป็นระเบียบเรียบร้อย สังคมที่คนมีคุณธรรม จริยธรรมจะเป็นสังคมที่มีความสงบสุขและเจริญก้าวหน้า ดังนั้นจึงเป็นหน้าที่สำคัญของสถาบันการศึกษาต่าง ๆ ที่จะต้องทำหน้าที่อบรมสั่งสอนให้นักเรียนนักศึกษาให้ถึงพร้อมทั้งความเป็นผู้ที่มีความรู้

ความสามารถ มีคุณธรรม จริยธรรมประจำตน ซึ่งสอดคล้องกับสมรรถนะสำคัญของผู้เรียน หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 (2552, หน้า6) ข้อ 2 ความสามารถในการคิด เป็นความสามารถในการคิดวิเคราะห์ การคิดสังเคราะห์ การคิดอย่างสร้างสรรค์ การคิดอย่างมี วิจารณญาณ และการคิดเป็นระบบ เพื่อนำไปสู่การสร้างองค์ความรู้หรือสารสนเทศเพื่อการ ตัดสินใจกับตนเองและสังคมได้อย่างเหมาะสม ดังที่ หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 (2552, หน้า 134) กลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ด้านคุณภาพผู้เรียน จบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 มีทักษะกระบวนการ และมีข้อมูลที่เป็นต่อการ พัฒนาให้เป็นผู้มีคุณธรรม จริยธรรม ประพฤติปฏิบัติตามหลักคำสอนของศาสนาที่ตนนับถือ มีความเป็นพลเมืองดี มีความรับผิดชอบ การอยู่ร่วมกันและการทำงานกับผู้อื่น มีส่วนร่วมใน กิจกรรมของห้องเรียนและได้ฝึกหัดในการตัดสินใจ

ในการจัดการศึกษาแก่เด็กและเยาวชน ไม่ควรที่จะมุ่งให้ความรู้ทางด้านวิชาการเพียงด้านเดียว ควรที่จะปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมและทักษะกระบวนการคิดไปพร้อม ๆ กัน เพื่อให้คนสังคมอยู่ ร่วมกันอย่างมีความสุข ดังที่ อัจฉริย ชุมสาย ณ อยุธยา (2553, หน้า 19 - 20) กล่าวว่า การสอนให้ เด็กเก่งอย่างฉาบฉวยแต่ขาดมโนสำนึกแห่งความดีงามนั้น เท่ากับกำลังสร้างภาพในอนาคตที่เป็น อันตรายและน่ากลัวให้แก่สังคม เพราะสุดท้ายความเก่งเหล่านั้นจะไม่ได้สร้างประโยชน์ให้แก่ใคร แต่จะทำร้ายคนอื่น ๆ รวมทั้งตัวเขาเองด้วย สังคมของเราต้องการคนดี เพราะคนดีเท่านั้นที่คิดจะ ช่วยเหลือคนอื่น สังคม ประเทศชาติ และโลกของเราจะมีความสุขสงบได้ก็ด้วยพละคุณภาพแห่ง ความดีงาม ในขณะที่คนเก่งไม่ชอบให้คนอื่นเก่งเท่าตัวเอง คนเก่งมักจะเอาเปรียบคนอื่น ทุกวันนี้ ระบบการศึกษากำลังสนับสนุนให้เกิดเด็กเก่งมากขึ้น มหาวิทยาลัยก็คัดเลือกแต่เด็กที่มีคะแนนสูง ที่สุดเข้าไปเรียน นี่คือเหตุผลว่าทำไมการปฏิรูปการศึกษาครั้งแล้วครั้งเล่าถึงไม่เคยประสบผลสำเร็จ เลยสักครั้ง เพราะว่าในที่สุดแล้ว สังคมของนักเรียนนักศึกษาที่ไม่ได้ดีขึ้น แต่ปัญหาต่าง ๆ ที่ เกี่ยวข้องกับเด็กและเยาวชนกลับเพิ่มมากกว่าเดิม หากมหาวิทยาลัยคัดเลือกคนดีเข้าไปเรียนแทนที่ จะเลือกเฉพาะคนเก่ง ก็จะเห็นว่าคนดีนั้นสอนง่ายมาก และจะสอนให้คนดีให้กลายเป็นคนเก่งก็ยิ่ง ง่ายเข้าไปอีก เพราะคนดีจะกลายเป็นคนเก่งได้โดยอัตโนมัติ เนื่องจากเขาไม่ฝักใฝ่ในอบายมุข เขาจึงขยัน ตั้งใจเรียน มุ่งมั่นศึกษา ดังนั้นคนดีจึงไม่เสียเวลาในชีวิตของตนไปโดยเปล่าประโยชน์ ซึ่งสอดคล้องกับ ทิศนา แจ่มณี (2552, หน้า 174) กล่าวว่า ความรู้หรือเนื้อหาสาระของการศึกษา ควรมีความครอบคลุม ทั้งทางวิชาการ ทักษะในการคิด และคุณธรรมจริยธรรม และสาระทั้งสาม ด้านจะต้องประสานสัมพันธ์กันไปด้วย มีความสมดุลทั้งทางด้านทฤษฎีและการปฏิบัติ รวมทั้ง เป็นสหวิทยาการด้วย ส่วนวิธีการเรียนรู้ที่เหมาะสมนั้น ควรเป็นกระบวนการให้เกิดปัญญาอย่าง

แท้จริง กล่าวคือเป็นการเรียนรู้ที่อาศัยการขบคิดพิจารณาให้เห็นเหตุผลตามความเป็นจริง และเรียนรู้จากการปฏิบัติฝึกฝนจนเกิดความชำนาญ รวมทั้งการเรียนรู้ตามความคิดของผู้อื่นด้วย

การปลูกฝังการฝึกทักษะกระบวนการคิดให้กับนักเรียน ให้มีพื้นฐานการคิดทันกับสภาพสังคมที่มีความเจริญก้าวหน้าทางด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีไปอย่างรวดเร็ว ในสังคมยุคปัจจุบัน ช่วยให้ประเทศชาติพัฒนา ทัดเทียมกับสังคมยุคใหม่ ดังที่ ซึ่งเกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (ทิสนา แคมมณี , 2552, หน้า 306) ได้อภิปรายไว้ว่า หากเราต้องการให้ประเทศไทยพัฒนาต่อไปได้ ไม่เสียเปรียบ ไม่ถูกหลอกง่าย และสามารถคิดสร้างสรรค์สิ่งใหม่ได้ เราจำเป็นต้องพัฒนาให้คนไทย “คิดเป็น” คือรู้จักการคิดที่ถูกต้องและท่านได้เสนอแนะว่า ควรมีการพัฒนาความสามารถคิด ใน 10 มิติ ให้แก่คนไทย เช่นความสามารถในการคิดเชิงวิพากษ์ คิดวิเคราะห์ คิดเชิงเปรียบเทียบ คิดเชิงสังเคราะห์ คิดเชิงเปรียบเทียบ คิดเชิงมนทัศน์ คิดเชิงสร้างสรรค์ คิดเชิงประยุกต์ คิดเชิงกลยุทธ์ คิดเชิงบูรณาการ คิดเชิงอนาคต ดังที่ วณิช สุธารัตน์ (2547, หน้า 71) กล่าวว่า มนุษย์รู้จักคิดทำให้สามารถเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตและสร้างอารยธรรม กระบวนการคิดเกิดจากการทำงานร่วมกันระหว่างจิตใจ สมอง และร่างกาย

กระบวนการสอนสาระพุทธศาสนาโดยใช้กรณีศึกษา ให้มีลักษณะใกล้เคียงกับความเป็นจริงหรือเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจริง ในสังคมปัจจุบัน นิทาน รวมถึงข่าวซึ่งเป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจากสภาพแวดล้อมทางสังคมในด้านที่เป็นปัญหา ทั้งนี้เพื่อสร้างจิตสำนึกด้านคุณธรรมจริยธรรม รวมทั้งฝึกทักษะกระบวนการคิดวิเคราะห์ ให้เกิดขึ้นในตัวนักเรียน โดยฝึกซ้ำ ๆ บ่อย ๆ จนเป็นนิสัย มาเป็นสื่อ เพื่อให้นักเรียนได้แสดงความคิดเห็น กระตุ้นให้ผู้เรียนมีความสนใจ ช่วยพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ เกิดความภาคภูมิใจ และสามารถสร้างองค์ความรู้ใหม่ ๆ ซึ่งเป็นความรู้ที่ยั่งยืนให้เกิดขึ้นกับตัวนักเรียน ดังที่ สุคนธ์ สิ้นพานนท์ (2550, หน้า 142) กล่าวว่า การสอนที่มีการนำเอาสภาพการณ์หรือปัญหาหรือใช้กรณีหรือเรื่องราวต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นจริงหรืออาจจะเกิดขึ้นได้ในชีวิตจริงมาดัดแปลง เพื่อเป็นตัวอย่างให้ผู้เรียนได้ศึกษา วิเคราะห์และมีการฝึกให้ผู้เรียนได้ทำความเข้าใจ มองเห็นปัญหาอย่างแท้จริงและฝึกฝนการแก้ไขปัญหาที่นั้น ๆ ผู้เรียนอภิปรายแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและแลกเปลี่ยนข้อมูลซึ่งกันและกันตลอดจนร่วมกันตัดสินใจเลือกแนวทางแก้ปัญหาอย่างอิสระ นับว่าเป็นผู้เรียนที่รู้จักการแก้ปัญหาอย่างมีเหตุผลและมีประสิทธิภาพ

ผู้ศึกษาในฐานะที่เป็นครูผู้ปฏิบัติการสอน สาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมจากการสังเกตพบว่ามีนักเรียนโรงเรียนวัดอรัญญาราม อำเภอแม่ทา จังหวัดลำพูน มีปัญหาทางด้านพฤติกรรมที่เป็นอุปสรรคต่อการเรียนรู้ เช่น ขาดการใฝ่เรียนรู้ ความรับผิดชอบ ความมีระเบียบวินัย ความซื่อสัตย์ การเสียสละ ความสามัคคี ความกตัญญู การประหยัด ความมีน้ำใจ ความก้าวร้าว พุดจาไม่สุภาพ ผู้ศึกษาซึ่งเป็นครูผู้สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

พบว่าปัญหาการขาดทักษะกระบวนการคิดด้านคุณธรรมจริยธรรม ของนักเรียนโรงเรียนวัดอรัญญาราม มีความรุนแรงขึ้นเรื่อย ๆ จึงคิดว่าวิธีที่จะช่วยแก้ไขปัญหานี้ให้ลดลงได้ก็คือการนำทักษะกระบวนการคิดวิเคราะห์ และนำหลักธรรมคำสอน ทางศาสนาที่นักเรียนนับถือมาช่วยแก้ไขปัญหาดังกล่าว แต่สื่อการเรียนการสอน อีกทั้งรูปแบบของสื่อที่มีอยู่แล้วไม่น่าสนใจ ขาดการปฏิบัติที่ต่อเนื่องของนักเรียน รวมถึงทั้งการได้ฝึกปฏิบัติจริง และจำนวนสื่อการเรียนการสอนยังมีน้อย

จากสภาพปัญหา ดังกล่าวข้างต้น ทำให้ผู้ศึกษามีความสนใจที่จะใช้การพัฒนาแผนการเรียนรู้สาระพุทธศาสนาโดยใช้กรณีศึกษาเพื่อส่งเสริมทักษะการคิดวิเคราะห์ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 กลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ที่ผู้ศึกษาสอนอยู่ เพื่อช่วยกระตุ้นความสนใจของผู้เรียน นำไปสู่การพัฒนากระบวนการคิดวิเคราะห์และปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมของนักเรียนไปพร้อม ๆ กัน เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพและบรรลุวัตถุประสงค์ ดังนั้นผู้ศึกษาคิดว่า การพัฒนาแผนการเรียนรู้สาระพุทธศาสนาโดยใช้กรณีศึกษาเพื่อส่งเสริมทักษะการคิดวิเคราะห์ของนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 สามารถนำไปประยุกต์ใช้ เป็นแบบอย่างใน ครอบครัว โรงเรียน ในชุมชน และเป็นคดีของประเทศชาติสืบต่อไปในอนาคตได้

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

เพื่อพัฒนาแผนการจัดการเรียนรู้ สาระพุทธศาสนา โดยใช้กรณีศึกษาเพื่อส่งเสริมทักษะการคิดวิเคราะห์ของนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนวัดอรัญญาราม อำเภอแม่ทา จังหวัดลำพูน

ขอบเขตของการศึกษา

กลุ่มเป้าหมาย

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้กลุ่มเป้าหมายคือ ผู้ประเมินแผนการเรียนรู้จำนวน 7 คน

ขอบเขตด้านเนื้อหา

ในการสร้างแผนการเรียนรู้กรณีศึกษา ซึ่งบูรณาการสอดแทรกในกลุ่มสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมกลุ่มสาระ สาระพุทธศาสนา โดยใช้กรณีศึกษาเพื่อส่งเสริมทักษะการคิดวิเคราะห์ ของนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนวัดอรัญญาราม อำเภอแม่ทา จังหวัดลำพูน ได้แก่ ใฝ่เรียนรู้ ความกตัญญู ความซื่อสัตย์ ความสามัคคี

นิยามศัพท์เฉพาะ

นิยามศัพท์เฉพาะ

การพัฒนาแผนการจัดการเรียนรู้แบบกรณีศึกษา หมายถึงการจัดการเรียนการสอนที่บูรณาการกรณีศึกษา เพื่อส่งเสริมทักษะการคิดวิเคราะห์และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านใฝ่เรียนรู้ ความกตัญญู ความซื่อสัตย์และความสามัคคี

สาระสังคมศึกษา หมายถึงกลุ่มเนื้อหาวิชา สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

กรณีศึกษา หมายถึง สถานการณ์ที่เกิดขึ้นจริงในสังคมปัจจุบัน ข่าวดูเหตุการณ์จากหนังสือพิมพ์ จากสภาพแวดล้อมทางสังคม เรื่องที่สมมุติขึ้น นิทานหรือชาดก

ทักษะการคิดวิเคราะห์ หมายถึง ความสามารถในการรู้จักคิดแยกแยะจนเกิดความสามารถในด้านต่าง ๆ เช่นความสามารถในการรวบรวมข้อมูลเหตุการณ์ ความสามารถในการวิเคราะห์เหตุการณ์ ความสามารถในการประเมินและสรุปเหตุการณ์ ความสามารถในการประยุกต์และนำไปใช้

ประโยชน์ที่รับจากการศึกษา

1. นักเรียนโรงเรียนวัดอรุณาราม ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ได้รับการพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์
2. ได้แผนการจัดการเรียนรู้สาระพุทธศาสนา โดยใช้กรณีศึกษา เพื่อส่งเสริมทักษะการคิดวิเคราะห์ของนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนวัดอรุณาราม อำเภอแม่ทา จังหวัดลำพูน
3. ได้แบบประเมินทักษะการคิดวิเคราะห์ เพื่อเป็นแนวทางสำหรับครูผู้สอน กลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ในการพัฒนาแผนการจัดการเรียนรู้สาระพุทธศาสนา โดยใช้กรณีศึกษาเพื่อส่งเสริมทักษะการคิดวิเคราะห์ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1